

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Příčiny vzniku baskického nacionalismu
Jiří Egermaier

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Politologie

Bakalářská práce
Příčiny vzniku baskického nacionalismu
Jiří Egermaier

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Zákavský, Ph.D.
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020 .....

Rád bych touto cestou vyjádřil poděkování vedoucímu práce panu PHDr. Jiřímu Zákravskému Ph.D. za jeho trpělivost, pečlivost a cenné rady při vedení mé práce. Zároveň bych chtěl poděkovat své rodině za velkou podporu.

Plzeň, květen 2020

.....

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 TEORIE NACIONALISMU	8
1.1 Primordialis mus, etnosymbolismus, modernismus, konstruktivismus	8
1.2 Ernest Gellner.....	10
1.3 Benedict Anderson.....	15
1.4 Eric Hobsbawm.....	18
1.5 Miroslav Hroch.....	20
2 NACIONALISMUS V BASKICKU.....	26
2.1 Industrializace	31
2.2 Národní požadavky	39
3 ZÁVĚR.....	44
4 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
5 RESUMÉ	48

ÚVOD

Tato bakalářská práce se soustředí na vznik baskického nacionalismu, který přichází především s transformací baskické, respektive španělské společnosti. Práce také na základě přibližuje snahu o vytvoření nezávislého státu Basků, což s existencí baskického nacionalismu úzce souvisí. Cílem mé práce bude tedy především identifikovat příčiny vzniku baskického nacionalismu.

V teoretické části práce se nejprve budu zabývat nacionalismem v obecné rovině na základě studia odborné literatury, která nacionalismus podrobně rozebírá, a která se zabývá příčinami jeho vzniku, formováním národní identity a secesí území. Zaměřím se na formy a podoby těchto procesů v jednotlivých státech a společnostech. Při zkoumání vzniku nacionalismu nelze opomenout jeho příčiny, které se však pod vlivem okolností vždy více, či méně mění. Na nacionalismus, můžeme nahlížet několika názorovými proudy, mezi které patří primordialismus a modernismus, ale také například konstruktivismus. V této části práce se tedy zaměřím v první řadě na porovnání výše uvedených myšlenkových proudů a na aspekty, které formování národů provázejí.

V empirické části představím možnosti aplikace již zmíněných názorových proudů na konkrétní případ baskického nacionalismu. Posléze přistoupím k analýze příčin, které vedly k eskalaci úvah o existenci baskického národa. Analyzuji však také okolnosti, které umožnily myšlenku baskického nacionalismu tak široce expandovat do společnosti a které tato společnost akceptovala.

Při psaní této práci čerpám z literatury, která se zabývá především nacionalismem v obecné rovině, jeho vznikem a také jeho projevy ve společnosti. Mezi takovou literaturu řadím především knihy Ernesta Gellnera (1993, 1997), ve kterých se nacionalismem zabýval. Přístup, jaký zaujímal Gellner k nacionalismu, se často označuje jako modernistický a

má tak blízko i k autorům, jako jsou například Eric Hobsbawm (2000), s jehož knihou *Národ a nacionalismus od roku 1780* budu taktéž pracovat, nebo Benedict Anderson (1991). Ve svých knihách *Nacionalismus* (1997) a *Národy a nacionalismus* (1993), se kterými konkrétně pracuji, Gellner například tvrdí, že nacionalistické ideologie nejsou přirozené. Souvisí podle něj až se společenskými změnami, které se odehrávaly převážně na přelomu 18. a 19. století. Dále tvrdí, že nacionalismus je jen produktem moderní doby (Gellner 1997: 71).

Dále čerpám informace z díla Miroslava Hrocha (2009). V knize *Národy nejsou dílem náhody* se zabývá procesy vzniku národů v Evropě 19. století. Ve svém výzkumu bere na vědomí empirické poznatky a také teorie moderních společenských věd. Zdůrazňuje především, že pro pochopení utváření moderních národů je nejprve nutné vysvětlit vývoj etnických, ekonomických a politických vztahů, které se vážou již na středověk, stejně tak jako snahy o národní mobilizaci obyvatelstva. Dále klade důraz na faktory, o které se národní identita opírá, jako jsou například odkazy minulosti, kulturní tradice, nebo jazykové dědictví. V souvislosti s národy vyzdvihuje ale také zápasy o politickou moc a hospodářské pozice, jako další možné aspekty, které vznik nacionalismu doprovázejí.

Při výzkumu vzniku baskického nacionalismu budu pracovat s informacemi primárně z několika publikací. Kniha *Basque Nationalism and the Spanish State*, jejíž autor je André Lecours (2007) hovoří o vzniku baskického nacionalismu, přičemž se také zabývá separatistickým hnutím. Dále čerpám také z knihy *Baskové* od Rogera Collinse (1997), ve které se úzce zabývá historií a původem Basků. Rozebírá jejich jazyk, předpokládaný původ, ale i historii. Zároveň však řeší i současné problémy, které jsou spojeny s nacionalismem a také s organizací ETA.

Pracuji však také s texty publikovanými v odborných časopisech, které baskickou identitou popisují mnoha různými pohledy, jako je

například článek *Basque Nationalism between Archaism and Modernity* v časopise *Journal of Contemporary History*.

Kniha, které věnuji ve své práci taktéž velkou pozornost, se jmenuje *Nationalism. A Critical Introduction*. Tato publikace, jejíž autoři jsou Philip Spencer a Howard Wollman (2002) se taktéž zabývá představením jak nacionalismu, tak i samotných badatelů, kteří se nacionalismu věnovali, nebo se věnují dodnes. Kniha však působí také jako jakýsi průvodce, který mi výrazně usnadnil orientaci v problematice nacionalismu, a který zároveň také představuje jednotlivé konkrétní pohledy na tento jev.

1 TEORIE NACIONALISMU

1.1 Primordialismus, etnosymbolismus, modernismus, konstruktivismus

Hlavní myšlenka primordialismu, tedy jednoho ze směrů ve zkoumání nacionalismu, je především tvrzení, že nacionalismus má hluboké kořeny v lidském společenském životě (Spencer, Wollman 2002: 27). Na základě poznatků vědních oborů, jako jsou například biologie, nebo psychologie, jsou primordialisté přesvědčeni, že národy jsou prastarou, nezbytnou a pravděpodobně také přirozenou součástí sociálních struktur. Někteří nacionalisté k této myšlence primordialismu inklinují a říkají, že se národy vyvíjely přirozeným tempem v komplexním historickém procesu jako výsledek rozvoje všech materiálních a duchovních sil, které tyto národy následně vytvarovaly v jednotlivých oblastech na základě krevního pouta, jazyka, kulturních podobností a v neposlední řadě také na základě společně sdíleného osudu (Spencer, Wollman 2002: 27). Pro všechny badatele, kteří svůj názor ztotožňují s primordialismem, tedy představuje minulost a historie národa klíčové kritérium pro existenci národa (Hroch 2009: 168).

Jedním ze směrů, který se zabývá výzkumem nacionalismu, je modernismus. Modernisté nejsou spojováni s hledáním starověkých, či středověkých kořenů národů a nacionalismu. Identifikují se s modernitou, kterou se snaží dále definovat. U některých modernistických myšlenek je však zřejmý vliv zejména Webera, či Durkheima, ale také klasického marxismu na mnoho nejvlivnějších akademiků (Spencer, Wollman 2002: 34).

Obecně lze prohlásit, že základní problém stále přetrvává, tedy zda je opravdu středověká entita totožná s tou moderní a zda to, co existovalo, mohlo být ekvivalentem moderního nacionalismu. Pro modernisty musí být

národní vědomí v moderním věku vnímáno jako kvalitativně odlišné například od toho na začátku novověku. Modernisté však namísto toho tvrdí, že došlo k velkému posunu v tom, co nyní chápeme jako nacionalismus, že s modernitou přichází nejprve pocit národní identity prostupující všechny společenské třídy, nebo se objevuje jako převládající identita. Abychom porozuměli nacionalismu, musíme jej pevně lokalizovat ve vývoji modernity, v ekonomických, sociálních a politických procesech, které tak proměnily svět (Spencer, Wollman 2002: 33).

Někteří, původně zástupci modernismu, však nabízejí jiné vysvětlení národa a jeho vývoje. Například Anthony Smith, vyznává názor, který by se dal označit jako přechodný mezi modernismem a primordialismem. V průběhu svého studia národů a jejich vzniku tedy inklinoval k myšlenkovému směru, který nazývá etnosymbolismus (Smith 1998: 197). Avšak zatímco odmítá myšlenky primordialismu, stejně tak nesouhlasí s něčím, co nazývá omyly modernismu. Následně tvrdí, že moderní nacionalismus se neobjevil sám od sebe. Pro něj je vznik národů založen na předchozí existenci etnických skupin a národy jsou tedy tvořeny okolo etnického jádra, které sdílejí společný název, tedy řádné jméno, sdílí mýty o vzniku tohoto etnika, společnou historii, identifikují se se specifickým územím a mají smysl pro solidaritu se svojí skupinou (Spencer, Wollman 2002: 27).

Podle Smithe nezáleží na tom, jestli jsou tyto domněnky racionální, nebo ne. Podle něj existují a jsou skutečné. Popírat určitou kontinuitu mezi primordialistickou etnickou identitou a modernistickou národní identitou dle Smithe nemá smysl. To neznamená, že národy nejsou v jistém smyslu konstrukce, nebo rekonstrukce, ale spíše to, že nejde o bezvýznamný svévolný konstrukt (Smith 1998: 198). Smith také říká, že utváření národů je opakující se činnost, která musí být pravidelně obnovována (Smith 1986: 206). To, co dává nacionalismu jeho sílu, je pro etnosymbolisty mytologie,

vzpomínky, tradice a symboly dědictví etnika a způsob, jakým tato lidová minulost byla a může být objevena a interpretována moderními nacionalisty (Smith 1986: 206–207).

Nacionalismu se také věnuje další myšlenkový směr, který se nazývá Konstruktivismus. Konstruktivisté se dívají na etnické skupiny jako na neustávající výtvoř instrumentálně ekonomických proměn. Podle nich však mají také za úkol řešit vnitřní existenciální potřebu sounáležitosti. Přitom připouští, že kolektivní utváření mytické minulosti je pro tyto skupiny stejně důležitá, jako reálná historie (Barša, Strmiska 1999: 70). V této souvislosti konstruktivisté zabývají také kumulací moci, bohatstvím a prestiží, a říkají, že pro etnické skupiny je důležitá interpretace světa a života v něm. Mimo politických a ekonomických efektů má však utváření etnických skupin efekt také na uznání a pocit vlastní důstojnosti, což je pro nacionalisty poměrně důležité.

To, co například primordialisté považují za důležité znaky skupinové příslušnosti, jako například místo narození, příbuzenské vztahy, náboženství, jazyk a sociální praktiky, konstruktivisté sice za důležité uznávají, avšak zdůrazňují jejich silně imaginární povahu a značnou proměnlivost takových to znaků (Barša, Strmiska 1999: 71). S touto myšlenkou, kterou se budu zabývat níže, však pracují také někteří modernisté, jako je například Benedict Anderson.

1.2 Ernest Gellner

Ernest Gellner patří k nejrespektovanějším a nejvíce citovaným modernistickým teoretikům nacionalismu. Obecně vychází ze své teorie, ve které se zabývá národem a nacionalismem v kontextu společnosti, kterou rozlišuje na zemědělskou a průmyslovou (Barša, Strmiska 1999: 19). Národy jako přirozený, bohem daný způsob klasifikace lidí a jako způsob

sdílení politického osudu, jsou dle něj mýtem. Říká, že nacionalismus bere dříve existující kultury a mění je v národy, občas je vymýšlí a často vylučuje jiné existující kultury. (Gellner 1993: 48–49). Pro Gellnera je nacionalismus v agrárních společnostech nemožný, zbytečný a prakticky nepředstavitelný. Použitím kontrastu mezi tradiční a moderní společností, typickou pro Webera, nebo pro Durkheima, poskytuje v podstatě funkcionalistické vysvětlení sociální a ekonomické potřeby kulturní homogenity, založené na tom, co nazývá „vysokou kulturou“ v nové průmyslové společnosti. Gellner identifikuje tuto vysokou kulturu jako nutně národní, přičemž tvrdí, že právě tato homogenní kultura, produkováná a vyžadovaná státem řízeným vzdělávacím systémem, vytváří národ. Vysoká kultura tedy prostupuje celou společností, definuje ji a udržuje (Barša, Strmiska 1999: 19–21).

Gellnerovu definici národa považují za velice nadčasovou a aplikovatelnou i dnes. Národ tedy definuje pomocí dvou definic. „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když sdílejí stejnou kulturu, přičemž kultura znamená soubor myšlenek a znaků a představ a způsobů chování a dorozumívání“ (Gellner 1993: 18). Druhá definice zní: „Dva lidé patří ke stejnému národu, když a jedině když uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu. Jinými slovy, člověk dělá národy: národy jsou plody lidských přesvědčení, loajality a solidarity. Pouhá kategorie osob...se stává národem, jestliže a když členové této kategorie závazně uznají určitá vzájemná práva a povinnosti vůči sobě na základě svého společného členství“ (Gellner 1993: 18).

Teorie nacionalismu, podle Ernesta Gellnera, můžeme zařadit do kategorie modernistického myšlení, podle které jsou v Evropě žijící národy, tak jak je známe a vnímáme dnes, spojeny s určitou dobou. Chápe je tedy především jako fenomény moderní doby 19. a 20. století. Národy a nacionalismus byly něčím zcela neznámým v době, kdy evropské

společnosti stály na počátku průmyslového rozvoje. Teorie modernismu tedy hovoří o nacionalismu jako o produktu politického a hospodářského vývoje (Gellner 1997: 7–10). Podle Gellnera jsou tedy nacionalismus a národy pouze součástí určité fáze vývoje evropských společností, tedy těch moderních průmyslových společností. Gellner však uvádí i jinou zajímavou skutečnost, kdy podle jeho myšlenek není nacionalismus jen politickou doktrínou, ale také určitým stavem mysli. Hlavní cíl nacionalismus představuje splnutí státu a národa, které dále tvoří jednotu (Gellner 1997: 7–10).

V jednom ze svých děl si pokládá několik otázek. Proč se národnost stala tak důležitým faktorem? Co vlastně znamená národnost? Následně přikládá odpovědi nacionalistů, kteří tvrdí, že národ a národnost byly vždy důležité. Odpovídají také, že po dlouhá léta národy spaly, a nacionalisté sami sebe považují za ty, kteří tyto spící národy probudí a umožní jim získat vlastní kulturní, hospodářský a politický život. To můžeme označit za myšlenku primordialismu (Gellner 1993: 7). S něčím takovým však Gellner nesouhlasí a dokládá, že přece není možné, aby tak velké skupiny lidí žily v poklidu tak dlouho v malých národnostních kmenech, nebo ve svobodných obcích a městech, které napříč dějinami přesahovaly hranice „národností“ (Gellner 1993: 7). Pokud považujeme nacionalismus za doktrínu, která svazuje stát s kulturou, potom je nutné říci, že takový nacionalismus se mohl objevit pouze ve společnostech, které již v rámci státu existovaly. Ale ani v těchto společnostech neměly populace se společnou kulturou žádný společný stát, protože byly zpravidla rozdělené mezi různé politické jednotky, které spolu často i sváděly boje (Gellner 1997: 8).

Celkově tedy Ernest Gellner definuje nacionalismus jako jakýsi politický princip, podle kterého by se politická a národní jednotka měla přímo shodovat a překrývat, přičemž za základní pouto společnosti považuje podobnost kultury (Gellner 1993: 12). Na základě tohoto

považoval nacionalismus obecně za úsilí o to, aby se realita politická shodovala s realitou etnickou a kulturní. Později ke svým myšlenkám přidává také vliv sociálního pouta, které vzniká v dané společnosti na základě sdílené kultury (Hroch 2009: 26).

Gellner zásadně odmítá leckdy rozšířené názory, že nacionalismus je univerzální a nahodilý. „Nacionalismus je nutným důsledkem či korelátem určitých společenských poměrů, a ty jsou náhodou našimi vlastními poměry, pro něž platí, že jsou velmi rozšířené, mají hlubinný charakter a snadno pronikají do všech oblastí společenského života“ (Gellner 1997: 25).

Objevuje se u něj také názor, že národnostní cítění lze považovat za jakýsi pocit hněvu, který je způsobený porušováním tohoto politického principu. Takovým citem je uváděno do pohybu národnostní hnutí (Gellner 1993: 12). Obecně je možné říci, že nacionalismus vymezuje hranice těchto politických jednotek, ale především předpokládá, že daná jednotka má svoje vlastní vedení na institucionální úrovni (Gellner 1997: 19). S tímto však souvisí jedna problematická skutečnost, na kterou je národnostní cítění extrémně citlivé: pokud jsou vládcí dané politické jednotky odlišné národnosti, než je národnost skupiny podřízených. To pak nacionalisté považují za citelné porušení politické svébytnosti (Gellner 1993: 12).

Existují však ještě i jiné způsoby, které mohou být považovány za porušení národnostního principu, například když oficiální hranice určitého státu nezahrnují všechny příslušníky národa, tedy pokud se příslušníci stejného národa nacházejí i na území cizího, mnohdy sousedního státu (Gellner 1997: 20). Na základě tohoto tvrzení již tedy nadále Gellner považuje nacionalismus za teorii politického oprávnění, která požaduje, aby politické hranice státu nepřetínaly hranice etnické. Jinými slovy, stát by svými politickými a oficiálně uznanými hranicemi měl vymezovat území, která obývá etnicky homogenní obyvatelstvo (Gellner 1993: 13).

V souvislosti s nacionalismem se Ernest Gellner také pozastavuje nad propojením nacionalismu a státu. Ve své definici navazuje na Maxe Webera a dále jeho myšlenky rozvíjí. Zdůrazňuje, že stát je instituce uvnitř společnosti, ale nemusí být vždy základem těchto společností. Na základě tohoto tedy předpokládáme, že u nestátních společností otázka nacionalismu nevzniká. Pokud stát neexistuje, nemůžeme se ptát, jestli se jeho hranice shoduje s hranicí etnickou, či nikoliv (Gellner 1993: 15). Gellner si ale také všímá jedné zajímavosti, která s tímto problémem úzce souvisí. Většina nacionalistů má tendenci předpokládat, že stát představuje univerzální instituci určité společnosti. Tyto domněnky však Gellner vyvrací: „Státy ve skutečnosti univerzální nejsou: tzv. bezhlavé společnosti dokážou udržovat řád, aniž by disponovaly specializovanými institucemi a lidskými zdroji k jeho vynucení. Malým sběračským tlupám můžeme jen těžko přisuzovat státní zřízení, přestože mají své vůdce.“ (Gellner 1997: 20).

Gellner nakonec dochází k závěru, že nacionalismus se objevuje pouze tam, kde je již existence státu silně považována za samozřejmou. Můžeme tedy prohlásit, že pokud neexistuje stát, nevzniká otázka nacionalismu. Zároveň však dodává, že otázka nacionalismu nevystává pro každý stát a některé státy se potýkají s radikálnějším nacionalismem, než jiné. Otázkou zůstává z jakého důvodu tomu tak je (Gellner 1993: 16).

Výše jsem již uvedl Gellnerovo odmítnutí nacionalismu jako nahodilého a všeobecně nutného jevu. Totéž prohlašuje i o státech a národech obecně. Národy a státy totiž rozhodně nejsou nahodilostí (Gellner 1997: 25). Některé teorie nacionalistů tvrdí, že národ a stát byl stvořen jeden pro druhého a pokud jeden z této dvojice chybí, může nastat tragédie. Gellner však argumentuje tím, že každý z nich se nejprve musel utvořit nezávisle a nevynuceně na tom druhém. Národ se tak mohl utvořit bez hranic státu (Gellner 1993: 17).

1.3 Benedict Anderson

Stejně jako Gellner, Anderson zdůrazňuje, že kulturní změny jsou způsobeny změnami v sociálně-ekonomické sféře, v tomto případě je to tedy kapitalismus, nebo spíše kombinace kapitalismu a revoluce v komunikaci. Vznikly nové možnosti v tom, jak můžeme chápat abstraktní komunity, které tvoří oporu modernímu nacionalismu. Myšlenka národa jako imaginární komunity vytvořila v posledních dvou desetiletích něco jako základ pro analýzu nacionalismu (Anderson 1991: 6). Pracoval s ní téměř každý akademik, který se zabýval výzkumem nacionalismu. Anderson však argumentuje tím, že národ je pouze výmysl proto, že členové i toho nejmenšího národa nikdy nebudou znát většinu svých spoluobčanů, nikdy se všichni nesečkají, nebo o nich dokonce ani neuslyší, přesto v mysli každého žije obraz jejich společenství (Anderson 1991: 6). Něco podobného je, jak zdůrazňuje, opravdovost komunit a národa. Podle Andersona jsou všechna společenství větší než pravěké vesnice pouze domnělá. Domněnka však není to samé jako pouhý výmysl a Anderson tedy kritizuje Gellnera především za to, že nebyl schopen vidět, že mohou existovat společenství, která mají reálný základ, tedy jakousi historii, a která lze srovnávat s národy (Anderson 1991: 6). Pro Andersona však není problém opravdovost společenství, ale forma, ve které se tato společenství objevovala. To, co odlišuje národ, je, že se jedná o domnělé politické společenství, které je většinou prezentované jako něco podstatného, či nezbytného (Anderson 1991: 6).

Anderson navrhuje, že právě v tomto kontextu musíme přemýšlet o zdánlivě přirozených vazbách nacionalistické identifikace. V této souvislosti pracuje s pojmem *Gemeinschaft*, což představuje jakési společenství, které je však viděno velmi romanticky a nekriticky. Dále je podle Andersona ústředním rysem modernity nahrazení *Gemeinschaftu* smluvní a neosobní společností *Gesellschaft*, která sama vytváří nekončící

pokusy o přestavbu, nebo návrat přesně k tomu, co bylo ztraceno. K návratu z Gesellschaftu do Gemeinschaft (Anderson 1991: 143). Anderson se dále zamýšlí nad tím, že je obtížné automaticky předpokládat, že v určitém okamžiku zde existoval spontánní lidový nacionalismus, z něhož pochází základní síla nacionalismu. Je také obtížné vysvětlit, proč lidé milují svojí zemi tak, až jsou schopni obětovat sebe sama (Anderson 1991: 113–114).

V tomto bodě předkládá Anderson příklad odborníka, jako je Adam Smith, který předpokládá, že nacionalismus má hluboké kořeny, uznává, že existuje, přinejmenším v případě historicky zachovalého etnika, možnost pro zájmové skupiny interpretovat mýty dle jejich potřeby (Anderson 1991: 113–114). Zdá se, že sám Anderson se s tímto problémem setkal při studiu procesu formování národů a případně také procesu tvorby politik těchto nově vzniklých národů, kde je dobře viditelné jak skutečné nacionalistické nadšení, tak i systematická, instalace nacionalistické ideologie prostřednictvím masových médií, vzdělávacího systému, správních předpisů a tak dále (Anderson 1991: 113–114).

Ačkoliv Anderson považuje jazyk za důležitou podmínku vzniku národa, uznává však, že nemusí být kritériem nutným pro národní vědomí (Barša, Strmiska 1999: 23). Dokazuje to myšlenkou, ve které rozděluje nacionalismus na jakési čtyři etapy či generace. Za první etapu nacionalismu považuje Anderson americká hnutí za nezávislost na konci 18. a začátku 19. století, která se dovolávala mimo jiné principů nezávislosti mnohem více, než partikularity jazyka, a která ustavení státu chápala spíše jako radikální oddělení se od minulosti (Barša, Strmiska 1999: 23–24). Z hlediska mé práce je však důležitější druhá etapa, tedy podle Andersona evropská vlna nacionalismu, která začala interpretovat národ jako „entitu založenou v dávné mytické minulosti, kterou je třeba

probudit ze spánku a zapomnění“ (Barša, Strmiska 1999: 24). Teprve zde začíná hrát jazyk a kultura klíčovou roli (Barša, Strmiska 1999: 24).

Třetí etapa nacionalismu pak představuje podle Andersona jakýsi „úřední nacionalismus“, který používají pro svoji obranu imperiální dynastie proti jazykovému nacionalismu druhé vlny (Barša, Strmiska 1999: 24). Čtvrtou a poslední etapu nacionalismu pak Anderson zasazuje do období konce první světové války a dále ji charakterizuje rozpadem koloniálních říší (Barša, Strmiska 1999: 24).

Na základě již řečeného tedy Anderson považuje národ za konstrukt, který vznikl jaksí „z nutnosti doby“, čímž se dle jeho myšlenek rozumí rozvoj silně racionalizovaného kapitalismu moderní doby, s čímž dále souvisí například rozvoj komunikačních technologií (Anderson 1991: 22). Národnost, kterou chápe jako sociální kategorii má několik nepřehlédnutelných vlastností. Konkrétně se jedná o sociální kohezi propůjčující určitý pocit sounáležitosti, což by se dalo považovat za převážně kladnou vlastnost. Na druhé straně avšak může zahrnovat také inkluzi vůči ostatním národům, čehož může být zneužito (Anderson 1991: 26–28). Anderson se také věnuje procesu, který nazývá konstruování národů, přičemž zde považuje za základní faktor jazyk, jakožto systém symbolů, které mají pro daný národ svůj konkrétní význam. Rozumět těmto významům, stejně jako samotnému jazyku, se učíme již od útlého věku, přičemž zde uvádí důležitou roli lineární představy času a sdílení informací v rámci specifického území (Anderson 1991: 6–8). S tímto úzce souvisí role intelektuálů, kteří své texty vydávali nikoliv v latině, ale v konkrétním národním jazyku, čímž své myšlenky ve své podstatě „uzpůsobovali trhu“. To následně utváří stále větší tlak na unifikaci na celém území státu. Jazyk se tedy stal nástrojem moci, protože kdo ovládá obsah jazyka, má moc ovládat také agendu (Anderson 1991: 12–13).

1.4 Eric Hobsbawm

Marxistický historik Eric Hobsbawm si dobře uvědomuje rozsah a intenzitu násilí, které nacionalismus většinou doprovází zejména v období, které nazývá století extrémů. Na rozdíl od Andersona Hobsbawm zastává přísně kritický pohled na studium nacionalismu a trvá na tom, že žádný skutečný historik nemůže být politicky angažovaným nacionalistou, zde ovšem musíme konstatovat, že v 19. století se právě historikové sami řadili mezi nacionalisty (Hobsbawm 2000: 9). Za jeho velice silné angažování se ve prospěch modernistického pohledu na nacionalismus je často mnohými kritizován (Hobsbawm 2000: 9). To však částečně vychází z jeho pohledu na to, co definuje jako nacionalismus a co jej podle něj odlišuje od jiných a jednodušších forem identifikace. Považuje Gellnerovu definici nacionalismu, za princip, podle kterého mají být politická a národní jednotka shodné (Spencer, Wollman 2002: 42). Kromě toho zastává stejný názor na nacionalismus, jako Gellner, ve smyslu plnění povinností a závazků, které sebou nacionalismus přináší, a které také potlačí všechny ostatní.

Hobsbawm dále tvrdí, že národ je zcela moderní fenomén, který patří výhradně k určitému, historicky nedávnému období. V tomto relativně úzkém časovém rámci nacionalismus interagoval s jinými hnutími, či myšlenkami (Hobsbawm 2000: 9). V souvislosti s tím pak Hobsbawm vysvětluje, proč došlo k tak velkému rozšíření nacionalismu zrovna na konci 19. století. Pro lepší pochopení tohoto jevu následně uvádí tři konkrétní „trendy“ v oblasti společnosti, které výrazně napomohly formování společenství na základě národnosti (Hobsbawm 2000: 106). Jedná se tedy o nápor modernity, která vyvolává stupňující se odpor ze strany tradičních skupin. Dále jde o utvoření a etablování nových a netradičních sociálních skupin, které se rychle rozvíjejí v urbanizovaném a rozvinutém prostředí, a jako poslední trend Hobsbawm představuje

bezprecedentní vlnu migrace, která přímo souvisí s industrializací a později také s „Velkou krizí“, která do tohoto období vnesla jen další zmatek (Hobsbawm 2000: 9).

V souvislosti s nástupem nacionalismu představuje Hobsbawm další podstatný jev, a sice proces konstruování jazyka (Hobsbawm 2000: 108). Takový proces souvisí především s rozvojem komunikačních prostředků na konci 19. století, čemuž se podrobněji věnuji níže. Hobsbawm však dodává, že v mnohých případech nemusí jít přímo o konstrukci jazyka, ale o „pouhé opravy a standardizace stávajících literárních a kulturních jazyků, přes utváření takového jazyka z obvyklé směsi překrývajících se dialektů, až po oživení mrtvých nebo téměř vyhynulých jazyků, jež se rovná faktickému vymyšlení jazyka nového“ (Hobsbawm 2000: 108). To tedy podle Hobsbawma představuje zřetelný politicko-ideologický prvek (Hobsbawm 2000: 108).

Pro Hobsbawma představuje jeden ze základních milníků nacionalismu a národnostního principu meziválečná situace. Dle jeho názoru máme v tomto období mimořádnou šanci analyzovat schopností a meze nacionalismu a národního státu. Meziválečné období bylo silně ovlivněno zásadami amerického prezidenta W. Wilsona, jejichž cíl spočíval v tom, aby se oficiální hranice státu překrývaly s hranicemi národnostními a jazykovými (Hobsbawm 2000: 128). Tyto zásady však podle Hobsbawma byly zcela chybné a v Evropě způsobily jen chaos (Hobsbawm 2000: 128). Pokud se podíváme na tehdejší rozložení národů, zjistíme, že je téměř nemožné, aby hranice států vytvořených na troskách starých říší souhlasily s hranicemi národnostními. Jako příklady zde jistě mohou posloužit státy jako Polsko, Jugoslávie a v neposlední řadě také Československo. Důsledkem těchto pokusů vytvořit na kontinentu něco jako úhledně rozdělené a soudržné teritoriální státy, kde každý z nich je obydlen etnicky

homogenní skupinou, byla hromadná likvidace menšin, nebo jejich vyhánění (Hobsbawm 2000: 129).

Eric Hobsbawm přichází s ještě jedním podstatným poznatkem ve věci nacionalismu, o kterém se příliš často nehovoří. Ztotožnění se s národem po roce 1918 začínají zásadním způsobem ovlivňovat prostředky, které tomuto mechanismu ztotožnění dávají dalekosáhlé možnosti se projevit. Konkrétně se to týká vzestupu moderních hromadných sdělovacích prostředků, mezi které spadají zejména tisk, rozhlas a film. Od této chvíle bylo možné dát určité ideologii, nebo jen myšlence konkrétní podobu a upravit ji dle potřeby. Dokonalý příklad dle Hobsbawma představuje v tomto ohledu vláda Adolfa Hitlera v roce 1933 v Německu, který jako první zřídil ministerstvo určené k osvětlení veřejnosti (Hobsbawm 2000: 137). Mnohem důležitější než samotná propaganda v tomto případě však je schopnost zmíněných sdělovacích prostředků prezentovat národní symboly tak, aby se staly nedílnou součástí života každého člověka (Hobsbawm 2000: 137).

1.5 Miroslav Hroch

Miroslav Hroch uvádí pro definici národa 4 body, na kterých panuje mezi badateli většinová shoda, a pomocí kterých se snaží ukázat, co je třeba zdůraznit a co již bylo naopak překonáno. „Naprostá většina badatelů se více či méně důsledně distancovala od primordialistického názoru, že národ je odvěkou kategorií, a také od rasových teorií pospolitosti krve“ (Hroch 2009: 21). „Shoda panovala také v tom, že národ nelze definovat pouze etnickými rysy“ (Hroch 2009: 21). Dále, jako třetí bod uvádí: „Národ byl nyní v rostoucí míře uznáván za svébytnou politickou, respektive sociální pospolitost teprve tehdy, bylo-li možno doložit, že si jeho příslušníci jsou více či méně vědomi své sounáležitosti a považují ji za hodnotu“ (Hroch 2009: 21). Poslední bod představuje jako jakési shrnutí a

odraz k dalšímu bádání: „Odtud pak v následujících desetiletích vyplýval rostoucí důraz na studium nacionalismu jako subjektivního předpokladu, projevu či dokonce podmínky pro existenci národa“ (Hroch 2009: 21).

Dle Hrocha tedy národ lze charakterizovat pomocí kombinace několika druhů vazeb a vztahů, například politických, ekonomických, náboženských, teritoriálních, jazykových, nebo historických. Existenci národa však nevyklučuje, pokud nějaký z výše uvedených vztahů chybí (Hroch 1999a: 8). Hroch k charakteristice národa později také dodává, že příslušníci daného národa jsou úzce spjati jak komunikačně, tak i společným osudem více, než s příslušníky jiného národa. Jedná se tedy o určitou pospolitost rovnoprávných občanů, kteří se považují za příslušníky stejného národa (Hroch 1999a: 8).

Miroslav Hroch také stanovil tři body charakteristiky, které jsou nezbytné pro identifikaci národa. Jako první bod představuje vnitřní komunikaci. Vnitřní komunikace s sebou nese vyšší stupeň intenzity než komunikace vnější, která směřuje mimo rámec této skupiny, přičemž je tato vnitřní komunikace většinou podmíněná jazykovou homogenitou, není to však nezbytné. Druhý bod představuje určitý koncept, podle kterého jsou si všichni příslušníci národa rovni jako členové občanské společnosti. Tento koncept byl však neuskutečnitelný například v podmínkách feudálního systému, ve kterém byla nerovnost lidí zřejmá (Hroch 1999b: 10–11).

Hroch tvrdí, že pokud bychom chtěli hledat kořeny moderního národa, musíme si uvědomit, že historický proces, ve kterém se tyto kořeny postupně utvářely, trval celá staletí. Jakousi počáteční etapu představuje pro Hrocha středověké období a také období raného novověku. V tomto období se utvářelo něco, co Hroch nazývá: politické a etnické elementární vazby, které se později staly základem pro vznik národního hnutí. Tyto elementární vazby jsou však podle Hrocha důležité zejména pro následující etapu jeho národotvorného procesu, která dala vzniknout moderním národům (Hroch

1999b: 12). Taková etapa však vzniká v době, kdy v Evropě existovaly jak státní národy, tak také velký počet etnických skupin. Následně započal proces formování moderního národa, který podle Hrocha probíhal dvěma odlišnými cestami, cestou státního národa a národního hnutí. Cesta národního hnutí byla však mnohem delší, jelikož etnická skupina musela nejdříve dospět k národní identitě (Hroch 1999b: 23).

Zároveň se státním národem a identitou rozebírá Hroch také souvislosti těchto aspektů s nově vzniklou situací. Podle Hrocha se identita, která se postupně prosadila v jednotlivých státech, později definovala na základě příslušnosti právě k těmto státům, avšak nikoliv ke kultuře. V tomto případě bychom předpokládali, že státní národy budou zpravidla monoetnické. Ve skutečnosti tomu tak být ale nemusí. Hroch tento proces nejdříve označuje za národotvorný, což znamená, že do konce 18. století, byl jen malý význam hranice jednotlivých jazyků. Lidé, kteří obývali určité území, mluvili často jiným jazykem než jejich vládce, ale zároveň podle Hrocha došlo ke vzniku určitého etnického jádra, se kterým se postupně identifikovala šlechta a velice často také lidé z etnicky odlišných území (Hroch 2009: 136–138). Postupem času tedy vznikalo čím dál více příležitostí k asimilaci odlišných etnických skupin, které se vyskytovaly kolem nově vznikajícího etnického jádra. Hroch však dodává, že celý tento proces jen urychlily války mezi feudálními státy. Tato identita se tedy postupem času umocňovala ruku v ruce s určitou národní solidaritou. Důležité však je, že k modernímu národu se dospělo transformací politického systému od pozdně feudálního absolutismu ke společnosti rovnoprávných občanů (Hroch 1999b: 20). Samotná národní identita se začala utvářet a postupně prosazovat v 19. století a mohla tak přímo navazovat na identitu dřívějších vládnoucích vrstev. Z toho pramení provázanost národní identity s identitou státní (Hroch 1999b: 21).

Na základě výše uvedeného tedy můžeme prohlásit, že identita, kterou považuje za součást národního vědomí, je pro Hrocha velice důležitý faktor. Z tohoto hlediska je velice důležitá škola a vzdělávací systém obecně. Školství tedy představuje prostory, kde dochází k šíření informací jakkoliv souvisejících s národnostní tematikou do širokých vrstev obyvatelstva. Další nástroj rozšiřování povědomí o národní identitě ale také představovala mravní výchova a státní disciplinizace (Hroch 2009: 119). Školy jsou často prezentovány jako prostor pro iniciaci národotvorných procesů. Skutečnost je však taková, že funkci škol vždy určoval zájem státu. Na konkrétní požadavky měl samozřejmě zásadní vliv státní systém. Hroch zde například uvádí požadavky dánských, švédských a nizozemských úřadů, které směřovaly především k výuce patriotismu (Hroch 2009: 122). Dále bylo považováno za samozřejmé, že výuka bude probíhat jen v jednom jazyce, tedy v jazyce státním. Tím školní budovy fungovaly jako jakési tavící kotle v oblasti jazykové integrace. Státem byla dokonce definována i výuka lásky k vlasti (Hroch 2009: 122). Obecně tedy můžeme prohlásit, že cestu k moderním národům nic neurychlilo více, než rozšíření školní sítě a výuka takového obsahu, který významně podpořil přijetí národní identity (Hroch 2009: 123).

Hroch však identitu dále rozděluje. Představuje nejdříve identitu zemskou, kterou spojuje především s historickými politickými celky. Státnost těchto politických celků však byla přerušena, nebo oslabena proto, že byly tyto celky často začleněny do větších multietnických říší. Další typ identity představuje identita regionální. Nejdůležitější prvky zde představují například zvyky, lidový folklór, či jen specifická lidová kultura. Hroch však zároveň upozorňuje, že mezi identitou národní a identitou regionální je podstatný rozdíl. Národní identita „je založena na existenci svébytné kultury, která je odlišná od kultur ostatních, zatímco regionální kultura je obvykle součástí jedné nebo několika národních kultur“ (Hroch 1999a: 30).

Stručně řečeno, „národ má příslušníky, zatímco region obyvatele“ (Hroch 1999a: 30). Hroch však připouští, že obě tyto identity se mohou doplňovat.

Z těchto dvou identit nadále vyrůstá národní hnutí, což je pojem, se kterým Miroslav Hroch nadále pracuje. Mimo národního hnutí se však zaměřuje také na konkrétní požadavky, které s tímto hnutím většinou přicházejí. Do těchto požadavků se snaží vnést nějakou konkrétní strukturu a snaží se vysvětlit jejich podstatu. Hroch tedy tvrdí, že struktura požadavků určitého národního hnutí se většinou téměř shoduje s prvky, které tato etnická skupina postrádá k tomu, aby byla považována za národ. Národní hnutí, především tedy jejich představitelé většinou vznášeli požadavky, které Hroch rozděluje na 3 kategorie. Do první kategorie řadí požadavky jazykové a kulturní, což znamená, že „měla by být překonána kulturní a jazyková inferiorita tím, že bude pěstován a rozvíjen vlastní literární jazyk“ (Hroch 1999b: 14). V tomto případě je také důležitá kodifikace jazyka a vytvoření jeho spisovné podoby. Druhá kategorie zahrnuje požadavky politické, což znamená, že se nově formující národ může přímo účastnit rozhodování jak politického, tak správního. Do poslední kategorie pak řadí požadavky sociální. Cílem tohoto požadavku bylo dosažení úplnosti sociální skladby dané etnické skupiny. Jinými slovy, tento požadavek měl odstranit nižší sociální postavení příslušníků etnické skupiny (Hroch 1999b: 14–15).

Při vzniku národního hnutí hrály také důležitou roli určité modernizační tendence, jako například princip rovnosti, nebo osvobození se od feudálních závislostí v rámci výše zmíněného rozpadu feudálních struktur (Hroch 1999b: 173). Na druhou stranu však Hroch uznává, že se právě odpor k těmto tendencím a změnám mohl stát příčinou vzniku národního hnutí (Hroch 1999b: 173).

Můžeme tedy prohlásit, že Miroslav Hroch souhlasí s tím, že v pozadí formování novodobých národů, stojí krize předešlého režimu a

následně případný rozpad mnohonárodnostního státu. Zdůrazňuji, že Miroslav Hroch, který počítá s vlivem industrializace, jakožto jednoho z modernizačních tendencí, klade důraz na význam výrobních vztahů a také společného zájmů příslušníků národa. To může znamenat i skutečnost, že v případě, kdy proces modernizace nesouzní s národními zájmy, je nadále možné, že se k těmto procesům u národního hnutí vytvoří negativní vztah.

Hrochova koncepce s industrializací plně počítá a to i v případě, že jsou její projevy, či výsledky předmětem sporů mezi skupinami, které se od sebe odlišují, například v jazykové oblasti. Pokud se tak stane, hraje industrializace náhle další roli, a přímo ovlivňuje vznik národně relevantních zájmových sporů, které se také často odehrávají v pozadí vzniku národního hnutí (Hroch 1999b: 139).

Miroslav Hroch tedy národ představuje jako určitý projekt, který byl v závislosti na vývoji lidské společnosti považován za vhodný směr. S tímto se však pojí ekonomické podmínky, které sice nepředstavují rozhodující faktor, ale formování národní identity a doprovodné procesy významně ovlivňují.

2 NACIONALISMUS V BASKICKU

Španělsko má systém 17 autonomních regionů s rozdílnými pravomocemi. Jeden z těchto regionů, který hájí a prosazuje poněkud jinou identitu než tu španělskou, představuje region Baskicka, přesněji Baskické autonomní společenství (Friend 2012: 108). Toto společenství však nezahrnuje území Baskicka celého, tedy toho, které se nachází na území Francie. Ve své práci se však věnuji především Baskickému autonomnímu společenství ve Španělsku, které tvoří Alava, Guipuzcoa a Biskajsko, a které bylo jakýmsi centrem úsilí baskického nacionalismu (Sabanadze 2010: 118). Baskické provincie na území Francie se jmenují Lapurdi, Zuberoa a Basse-Navarre (Sabanadze 2010: 118).

Jeden ze základních stavebních kamenů baskického nacionalismu je baskický starobylý jazyk, který je pravděpodobně nejstarším jazykem v Evropě. Pokud pohlédneme na území, zjistíme, že španělská část Baskicka víceméně odpovídá oblasti, kde se zhruba ve 12. století nacházelo Navarrské království (Friend 2012: 108). Dle tvrzení některých Basků, žili nedotčení většími změnami již po mnoho let v jakémisi izolovaném koutu Evropy, jakožto jedna z mála původních kultur. Někteří jsou přesvědčení, že Baskové jsou poslední zbytky těch, kteří dříve obývali celý Pyrenejský poloostrov a tak někteří z nich věří, že jsou potomky biblické rasy, tedy jakési vyšší civilizace (Farwell 2009: 50). Na základě tohoto a mnoha dalších příkladů Baskové sami sebe vidí jako nejstarší a, jak někteří z nich tvrdí také nejčistší existující evropský národ (Friend 2012: 108).

Baskové považují sami sebe za jakousi jednotnou kulturní skupinu, kterou spojuje především původ, a charakteristický jazyk, ale také baskické usedlosti, architektura, formy oblékání, či způsoby užívání zemědělství. To vše jsou znaky, kterými se Baskové odlišují od okolních francouzských a španělských regionů (Heiberg 1989: 11). Lze tedy říci, že v tomto případě

na základě uvedených příkladů, bychom mohli aplikovat myšlenku, kterou se Anderson zabýval, pojednávající o skupině, která sama sebe rozlišuje na základě společných znaků, a která existuje na opravdu historických kořenech a nese si s sebou odkaz předešlých generací. Velká část badatelů se však také zabývala vlivem jazyka na vznik národů, avšak pokud použijeme úvahy Miroslava Hrocha, které se týkaly školství a jeho vlivu na sjednocování v rovině jazyka, na následujících stránkách zjistíme, že zdaleka ne všichni lidé narození na území Baskicka ovládali baskický jazyk, tedy euskaru.

Baskický nacionalismus lze chápat pouze v kontextu konkrétního historického kontextu: transformace a vývoje španělského státu a budování španělského národa. Cesta ke španělskému státu začala již v patnáctém století dynastickou aliancí vedoucí k vytvoření Španělska (Lecours 2007: 25). Zásadní je pro nás však skutečnost, že vytvoření španělského státu nebylo doprovázeno úsilím o vybudování národa. Jednoduše řečeno, načasování vzestupu španělského státu, tedy šestnácté století, ve vztahu k úsilí budování národa, které probíhá v devatenáctém století, je velmi důležité pro samotné pochopení baskického nacionalismu (Lecours 2007: 25). Pro vysvětlení vývoje nacionalismu v Baskicku je tedy nutné porozumět raným formám politické a teritoriální organizace na Pyrenejském poloostrově, protože již zde byly položeny základy baskické identity, která podpírá současnou nacionalistickou politiku. Zde se vytvořil určitý vzájemný vztah mezi raným španělským státem a politickým představenstvem tří baskických provincií Alava, Biskajsko a Guipuzcoa. Čím větší relativní samosprávu těmto provinciím španělský stát dovolil, tím více sílily v politice hlasy pro autonomii (Lecours 2007: 25).

Nemůžeme ovšem obecně tvrdit, že příznaky nacionalismu a národní identity trvají již od dávných věků. Na druhou stranu je však zřejmé, že v případě baskického nacionalismu a baskické identity je třeba, abychom

věnovali pozornost především premoderní a moderní historii, protože právě v těchto obdobích se utváří španělský stát (Lecours 2007: 26–27).

Jasně důkazy o tom, jak fungovala baskická společnost či ekonomika nám jako první zanechalo 11. století (Collins 1997: 165). Můžeme tedy říci, že přibližně v tomto století přichází doba, ve které Baskové poprvé promlouvají sami za sebe. Psané informace v podobě dokumentů, které se dochovaly již zhruba koncem 10. století, představují sice jen slabý pramen, který se však v následujících 100 letech postupně rozrůstá. S objevováním dokumentů a písemností o baskické kultuře se ale pojí také problémy. Ty se netýkají pouze technických záležitostí, ale zejména souvisejí s falšováním a manipulací, ke které docházelo v pozdější době, než je datum uvedené na těchto dokumentech a listinách (Collins 1997: 165).

Již od raného historického období je však baskická společnost složitá. Ať už mezi Basky existovala jakákoli jazyková a kulturní jednota, proces urbanizace ve 12. století tuto jednotu výrazně narušil (Heiberg 1989: 13). Zmíněné období je též poznamenáno přílivem nových myšlenek či nových skupin obyvatel ze sousední Francie, v důsledku čehož se rozdílly uvnitř baskické společnosti nadále umocňují (Collins 1997: 194). V této době vzniká napětí a množí se konflikty mezi zemědělskými a městskými oblastmi. Zatímco se na vesnicích mluvilo baskickou řečí zvanou euskara, v městských oblastech, především v politických a kulturních kruzích, stále převažovala španělština, francouzština, nebo latina. (Heiberg 1989: 13). V tomto prostředí tedy na baskickém území vznikají dvě odlišné, ale vzájemně propojené skupiny lidí, z nichž každá pracovala v jiné hospodářské a politické sociální oblasti. Zemědělci z venkovských oblastí, jejichž ekonomická činnost byla jasně dána, a kteří byli pravděpodobně poměrně rovnostářští a na druhé straně společnost v městských centrech, pro kterou byly charakteristické specializace a hierarchie (Heiberg 1989: 13).

Na klidu tomuto regionu nepřidal ani jev, který přichází později, a který Miroslav Hroch nazývá „hluboká krize starého pozdně feudálního režimu“ (Hroch 1999b: 72). Následuje ztráta legitimacy režimu a později přichází proces modernizace. To vše umocňuje podle Hrocha agitaci ve jménu národa a celkový dopad na strukturu společnosti, která na tyto změny reaguje. Tyto společenské a systémové proměny poté „vytvářely potřebu skupinové solidarity a také kritický vztah ke starému systému pozdně feudálního absolutismu“ (Hroch 1999b: 72). Následující období Hroch popisuje jako dobu, kdy se utváří nová národní identita a k tomu dodává: „Koncept identity s rodící se etnický, jazykově, resp. nábožensky definovanou pospolitostí byl vcelku jednoduchý a srozumitelný, poněvadž odpovídal každodenní zkušenosti každého jedince, a který dostal příležitost ke komunikaci přesahující rámec jeho vesnice, města či panství“ (Hroch 1999b: 23).

Politický systém na rozmanitých baskických územích byl regulován zákony, kterým se nazývalo *fueros*. Ve skutečnosti to byly sbírky místních zákonů a zvyků, které fungovaly společně s jinými, ekonomickými a politickými opatřeními, a které byly zajišťovány panovníky Kastilie, později Španělska, výměnou za loajalitu vůči monarchii. Ačkoliv tyto zákony ukázaly, že mají jednotlivé baskické regiony mnoho společného, především ve vnitrostátním právu, měly tyto *fureos* výrazný vliv spíše na to, že se každý baskický region stal jakýmsi odlišným malým světem (Heiberg 1989: 20). Zpočátku se jednalo pouze o jednoduché listiny, jejichž prostřednictvím byla vrchností obyvatelstvu zaručena určitá práva a privilegia. Postupně však, stejně jako společenství, pro které byly *fueros* určeny, tyto zákony nabíraly na objemu a složitosti (Collins 1997: 177).

Fueros jsou velice důležitým prvkem baskické historie zejména proto, že pomocí nich můžeme vysvětlit politickou sílu baskické identity, ale také teritoriální odlišnosti zohledněné strukturou autonomních

baskických zemí, stavbou připomínající federální strukturu. To však není vše. *Fueros* jsou také důležité pro správné pochopení formování baskické identity, protože byly neustále používány jako jakýsi argument pro autonomii, jehož základ byl položen ve dvacátém století (Lecours 2007: 38). Existují však i jiné názory, podle kterých tyto *fueros* nemají žádnou vlastní legitimitu a tak můžou být kdykoliv odstraněny. Nezahrnují právo na sebeurčení, to znamená, že nemají možnost změnit politický status Baskicka. Další pohled obecně přijímá myšlenku *fueros* jako právo, ale odděluje ho od jakéhokoliv smyslu sebeurčení. Podobné debaty o povaze těchto *fueros* jsou samozřejmě předmětem kontroverzní historie Baskicka (Lecours 2007: 38).

Tyto nařízení a vyhlášky, které platily zhruba 600 let, ovlivnily za tu dobu téměř všechny aspekty života Basků včetně svateb a darů po dědictví pozůstalosti a politickou participaci. Jako symbol baskické autonomie a tradice však patří tyto pověstné *fueros* mezi jedny z hlavních zdrojů politických požadavků nacionalistů (Heiberg 1989: 20). Zmíněným požadavkům se budu věnovat níže.

Politická nejednota Basků, ke které významnou měrou přispěly právě *fueros*, je však na konci středověku stejná, jako na jeho začátku (Collins 1997: 226). Do vývoje baskického území však výrazně zasáhly dvě tzv. Karlistické války, které do jisté míry souvisely právě s *fueros* a s bráněním tradic a zvyků obecně. Je tedy jasné, že k politické a sociální stabilitě také příliš nepřispěly (Sabanadze 2010: 119–120). Po konci těchto válek v roce 1876 následovalo zrušení *fueros*, což bylo Basky odsuzováno a široce vnímáno, jako veřejná urážka. To také dalo podnět k nostalgické a silně romantizované prezentaci tradiční venkovské společnosti, která o něco později široce přispěla k politické a kulturní mobilizaci v Baskicku (Sabanadze 2010: 120).

2.1 Industrializace

Zatímco je industrializace mnohými badateli považována za skutečnou příčinu vzniku takových podmínek, které následně vedou ke vzniku nacionalismu, podle Miroslava Hrocha a jeho teorie nemusí být vždy přímá spojitost mezi industrializací a vznikem moderního národa. Na základě svého výzkumu samozřejmě připouští, že mezi industrializací a modernizací určitý vztah panuje, avšak nelze vznik národního hnutí přímo podmiňovat procesem industrializace. Hroch také tvrdí, že: „národní hnutí mělo původně ... k modernizaci dvojznačný vztah“ (Hroch 1999b: 139). Dá se říci, že modernizační tendence, jako byly například princip rovnosti, či osvobození se od feudálních závislostí, byly opravdu národním hnutím přijímány. Hroch však taky pracuje s opačnou myšlenkou, tedy s možností, že národní hnutí mohlo být motivováno svým odporem a obecně ne příliš pozitivním vztahem k projevům, které s sebou modernizace přinášela. Mezi tyto projevy zařazuje především samotnou industrializaci, nástup kapitalismu, nebo racionalizaci a centralizaci nově vznikající správy (Hroch 1999b: 173).

Industrializace Baskicka začala v době, kdy dochází k úplnému celnímu sjednocení na národních hranicích se Španělskem v roce 1841. Do roku 1900 se však industrializace týkala zatím pouze území okolo města Bilbao a dále jen malé části venkovských center v provincii Guipuzcoa. Provincie jako například Alava zůstala nadále převážně zemědělská až do 50. let. Srdce baskického průmyslového potenciálu leží především v extrémně bohatých úložiscích vysoce kvalitní železné rudy, které se nacházejí převážně v dolech v okolí Bilbaa (Payne 1971: 35–36).

Masivní export železné rudy se velice rychle stává jakýmsi motorem celého procesu industrializace Baskicka. Na oplátku za rudu získal Bilbao kromě britského kapitálu přístup také k mnohem kvalitnějšímu britskému koksu, který byl zároveň levnější než španělské uhlí. Obě tyto komodity

byly nadále využity k modernizaci a urychlení výstavby celého průmyslu (Payne 1971: 35–36). Pokud tedy mluvíme o nástupu industrializace v Baskicku, musíme uznat, že to byl nástup přímo raketový. Zisky těžebního průmyslu byly impozantní. Po roce 1900 a zejména pak po roce 1910 v důsledku zmenšení zásob železné rudy došlo k poklesu zisku. Avšak baskický průmysl se již stihl dostatečně rozvinout na to, aby ho takovéto snížení objemu těžby mohlo zasáhnout. Navzdory těmto komplikacím se však především díky kapitálu a exportu podařilo modernizovat a rozšířit přístav v Bilbao na jeden z největších a nejvytíženějších v Evropě (Heiberg 1989: 39).

Baskický těžký průmysl se vyvinul velice rychle, ale měli bychom si povšimnout jedné sociální transformace, která tento proces doprovázela. Postupem času se v tomto období rozvoje průmyslu začaly utvářet jakési dvě nové sociální skupiny: baskická průmyslová elita a „nebaskická“ městská společnost (Payne 1971: 37). Tato sociální transformace přímo souvisí s poměrně silnými monopolizačními tendencemi. Nově vznikající pevně provázaná průmyslová oligarchie, považovaná za jakéhosi nástupce bývalé baskické komerční elity, začala rychle získávat kontrolu nad většinou baskického těžkého průmyslu a bankovníctví. To následně došlo tak daleko, že několik oligarchických rodin kontrolovalo více než 50% celého metalurgického a loďařského průmyslu (Heiberg 1989: 41).

Pokud se posuneme o několik let dále, zjistíme, že postoj industriálních a finančních elit v Bilbao vůči otázce baskické autonomie byl nejasný. Na jedné straně chtěly udržet pod kontrolou některé místní instituce, a na straně druhé podporovaly rozvoj španělského státu jako celku, což by ovšem znamenalo ztrátu kontroly nad zmíněnými institucemi. Avšak později když tuto kontrolu v roce 1916 ztratily, přiklonily se blíže k ustavení autonomního státu. Můžeme prohlásit, že od této chvíle spolu začaly soutěžit dvě dominantní politické formace. Baskičtí nacionalisté a

socialisté (Pérez-Agote 2006: 60). Baskický nacionalismus byl silný zejména tam, kde byla evidentní široká průmyslová základna, tedy v Biskajsku a později také v provincii Gipuzkoa. Tento zárodek baskického nacionalismu je také vykládán jako reakce etnicky odlišných skupin na vnější hrozbu prostřednictvím politiky, jejímž cílem je vytvoření španělského národního státu. Sociální změny ve společnosti by však po objevení nacionalismu nestačily. Musí se objevit moderní třídy ve společnosti spojené s průmyslovým a městským rozvojem a být připraveny vytvořit nový národní stát na základě svých zájmů. Tomuto procesu však během devatenáctého a na počátku dvacátého století byla schopna propůjčit politickou sílu jen skupina průmyslníků z části vlastníci průmysl (Pérez-Agote 2006: 60).

Toto do jisté míry koreluje s teorií Ernesta Gellnera o sociální a ekonomické potřebě kulturní homogenity, která se dle Gellnera zakládá na něčem, co sám nazývá „vysoká kultura“ v nově utvořené průmyslové společnosti, jak uvádím již v první části této práce. Touto vysokou kulturou se tedy v Baskicku zřejmě stává výše zmíněná moderní třída, která je úzce spojená s průmyslovým a městským rozvojem a dle Gellnerovy teorie je tedy nezbytné, aby tato třída měla národní charakter a také, aby měla podporu vzdělávacího systému, který je však řízen státem. V baskickém případě se však tato třída stává jedinou skupinou, která je schopna uvést tento proces s do pohybu pomocí peněz. Na základě tohoto začne vysoká kultura prostupovat celou společnost, kterou postupně začíná definovat a také udržovat, čímž se budu podrobněji zabývat níže.

Baskická historie během posledních sto padesáti let by se však mohla vnějšímu pozorovateli jevit jako posloupnost paradoxů. Baskický nacionalismus v tomto případě tak trochu trpí menším rozporem ve své ideologii. Tato ideologie vznikla v městských oblastech a až později se rozšířila do venkovského prostředí, i když to byla právě tato oblast, která jí

poskytla nemalou podporu. Situace postupně dospěla až k vymyšlení jakýchsi pověstí o tom, že se venkovská oblast postupně ztrácí v městské společnosti, přičemž se tradiční venkov a krajina ocitá na cestě k vyhnutí. Toto je považováno za mýtus, který přetrval prostřednictvím kolektivního vědomí až do dnešních dnů (Pérez-Agote 2006: 60). Pravdou však je, že to byla právě města, kde se odehrávaly změny ve společnosti v souvislosti s industrializací. Staré způsoby života postupně mizely a byly nahrazovány novými (Pérez-Agote 2006: 60). Také podle Gellnera je vznik nacionalismu ve venkovských oblastech dle jeho myšlenek zbytečný a nedovede si nacionalistické tendence v této oblasti představit.

V souvislosti s tímto je však důležité uvést, že v samosprávných institucích jednotlivých oblastí vždy převažovaly zájmy venkova nad zájmy větších měst. To bylo zapříčiněno mimo jiné také tím, že v provinciálních zastupitelstvech, zvané *juntas*, měl venkov mnohem větší zastoupení než město (Collins 1997: 243). Baskové, především pak představitelé tradicionalismu, zájmy svého venkova vždy hájily (Collins 1997: 243). V případě Baskicka lze tedy toto Gellnerovo tvrzení potvrdit jen z určité části, avšak i zde můžeme říci, že se nacionalismus ve svojí podstatě na venkov rozšířil z městského prostředí.

Zde je však třeba zmínit také další problém. Do situace střetu kultur odehrávající se v pozadí problémů, které přinášejí vlny imigrantů, přichází ideje, které se rozvíjely v 19. století v Evropě, především tedy ideje nacionalismu a sebeurčení (Collins 1997: 243). Urychlit vývoj nacionalismu se však podařilo jedné konkrétní osobě jménem Sabino Arana. Jelikož byl však úplně neznalý baskického historického, lingvistického a kulturního dědictví, vydává se jej později studovat. Byl jedním z prvních, kteří prosazovali baskičtinu jako společný kulturní jazyk Baskicka a také prosazoval vytvoření nezávislé konfederace republik sedmi baskických provincií, přičemž by čtyři provincie ležící na španělském

území a tři na hranicích s Francií požívaly plné autonomie (Friend 2012: 109). Postupem času začalo přibývat rasistických požadavků, například aby byla španělská imigrace omezena v zájmu zachování čistoty baskické krve. Tito cizinci přicházející do země představovali podle Arany jen masu zvrhlých a nemorálních socialistů. Arana však odmítl i myšlenku, podle které by se imigranti mohli stát Basky, pokud by se naučili jazyk. Navzdory tomuto byl však přístup Arany samotného k baskickému jazyku dosti nejednoznačný. Ačkoliv pocházel ze severního Baskicka, jeho rodiče doma baskicky nemluvili a on sám se musel euskaru učit jen za pomoci francouzsko-baskického slovníku. Jazyk však konkrétně pro Aranu nepředstavoval nezbytnou podmínku pro to, aby mohl člověk sám sebe nazývat Baskem (Friend 2012: 110).

Nacionalismus Sabina Arany, zakladatele baskického nacionalismu, byl do značné míry fundamentalistický. On sám byl vychován v rodině, kde byly patrné sympatie k náboženskému fundamentalismu a naprostá averze k modernímu liberálnímu Španělsku (Sabanadze 2010: 123). Byl také rasistický, což se projevilo, jak jsem již uvedl výše, především v době imigrantských vln, které přišly do industrializujícího se Bilbaa, čímž dle Arany ohrožovaly baskickou kulturu a tradiční způsoby života (Pérez-Agote 2006: 60). Nebaskické obyvatelstvo přicházející v těchto imigračních vlnách, které se zde usadilo nastálo, později převýšilo počtem samotné Basky ve všech provinciích (Collins 1997: 243). Jeho nacionalistická doktrína byla založena na konzervativních tradicích foralismu, tedy fuerismu a karlismu, a představovala reakci na úplné začlenění Baskicka do Španělska, ke kterému pociťoval tak velký odpor. Byla však také reakcí na rychlou industrializaci, která dle něj ničila tradiční pořádek a způsob života, jehož si Arana vždy považoval (Sabanadze 2010: 123).

Arana chápal národ jako třídící nástroj, který aplikoval na základě kulturních, nebo genetických poznatků (Farwell 2009: 51). Díky používání

národnostní tematiky získával podporu pro své politické cíle. Později byl v rámci nacionalismu „ustanoven“ národ, s čímž souvisí také přijetí oficiálního jazyka, institucí a zvyků (Farwell 2009: 51). Od chvíle, kdy byl národ takto „ustanoven“ již pro Basky nebylo nadále možné se od tohoto etnického původu odpoutat, stejně tak, jako si ho cizinec již nemohl zvolit (Farwell 2009: 50).

Ačkoliv, jak bylo popsáno výše, rodný jazyk Arany nebyla euskara, jeho práce s tímto jazykem ve prospěch Aranovy ideologie velmi ovlivnila baskickou sociální sféru (Farwell 2009: 52). Existuje všeobecná shoda, že Aranova lingvistická práce byla poháněna touhou očistit jazyk od slov, které považoval za výrazy cizího původu a nahradit je jinými, které sám vynalezl (Farwell 2009: 52). Součástí této „očistné“ snahy byla také touha Arany vytvořit určitou verzi baskičtiny, která by odpovídala jeho politické myšlence. Tato nová verze baskičtiny byla ztvárněna především tak, aby byla co nejméně „znečištěna“ španělštinou a aby se co nejvíce oddělila od historie (Farwell 2009: 52). Takovým způsobem vykreslenou baskičtinu začal Arana využívat jako nástroj politické a sociální mobilizace. Zároveň si baskičtí nacionalisté uvědomovali, jak moc zaostávají ve snaze o rozvoj vzdělání a tak se často uchýlovali ke kritice především vlády za to, že málo podporovala jazyk (Farwell 2009: 52). Na základě těchto informací je tedy zřejmá shoda s úvahou Benedicta Andersona, ve které se zabývá procesem konstruování národů, kde hrají důležitou roli intelektuálové, kteří vydávají své texty v národním jazyku tak, aby vyhovovaly současnému prostředí a podmínkám. V případě Baskicka a Sabina Arany se tedy jazyk, případně jeho obsah, stává jedním z nástrojů moci. Je využit pro uvědomění rozdílů, probuzení mytického původu a mobilizaci obyvatelstva v rovině sociální i politické.

V roce 1895 Arana založil nacionalistickou organizaci, ze které se později stala Baskická nacionalistická strana, PNV. Tato strana i po smrti

Arany nadále sílila, zejména pak v regionu Biskajsko, ačkoliv v okolních provinciích nebyl její postup zdaleka tak rychlý (Friend 2012: 110). Hlavní cíl této strany představoval šíření a ochranu baskické kultury a tradic, přičemž členství v této straně bylo možné pouze pro ty, jejichž oba rodiče byli prokazatelně baskického původu (Collins 1997: 243).

V případě Baskicka je určitá korelace mezi industrializací a vznikem nacionalismu zřejmá. Myslím si však, že proces industrializace více než cokoliv jiného nástup nacionalismu spíše urychlil a propůjčil mu určitou formu, či jakousi podobu, která poté mohla být baskickou společností více akceptována, a která díky všem těmto změnám mohla být snad i lépe rozpoznatelná.

Pokud bychom zde měli aplikovat myšlenky Benedicta Andersona, zjistíme, že jeho teorie kulturních změn v sociálně-ekonomické sféře, které tvoří oporu formování nacionalismu, je správná. V baskickém případě však také souhlasí vliv kapitalismu, za který se Anderson taktéž stavěl. Ernest Gellner by pravděpodobně baskický nacionalismus považoval za pouhý produkt politického a zde tedy především hospodářského vývoje. Zřejmě by argumentoval svojí teorií, že v době, která předcházela průmyslovému rozvoji, byl nacionalismus něčím zcela neznámým.

Na druhou stranu však například Miroslav Hroch v souvislosti s industrializací poukazuje na fakt, že jsou známy případy vzestupu národních hnutí v situaci, kdy žádná industrializace neprobíhala a jako příklad uvádí Balkán (Hroch 1999b: 139). Tedy, jak bylo popsáno výše, Miroslav Hroch je přesvědčen, že není možné existenci národního hnutí, potažmo vzestup nacionalismu, přímo podmítnout procesem industrializace. Zároveň však dodává, že proces modernizace a industrializace obecně tvoří pozadí vzestupu národních hnutí velmi často. V Hrochově pojetí je také nutné vnímat možnost, že vzestup nacionalismu může být i reakcí na tyto procesy (Hroch 1999b: 139).

Dá se říci, že důležité pozadí nacionalismu v Baskicku utvářejí celkem tři rysy. První dva měly zásadní vliv na samotný vznik baskického nacionalismu, ten třetí pak spíše pomáhá osvětlit, proč se nacionalismus objevuje nejdříve v baskické provincii Bilbao v devadesátých letech dvacátého století (Heiberg 1989: 45).

V první řadě je třeba zmínit fakt, že španělský nacionalismus neuspěl. Především nebyl schopen svojí váhou a vlivem jaksi přebít loajalitu, kterou cítili jednotliví obyvatelé Pyrenejského poloostrova ke svým vlastním regionům. Kvůli selhání ekonomických a politických reforem v devatenáctém století, nadále ekonomicky stagnující, politicky zkorumpované a nestabilní centrum také však nedokázalo inspirovat, nebo naopak „myšlenkově“ ovládnout poněkud energičtější periferie poloostrova (Heiberg 1989: 45). Ostatně, baskická území nikdy doopravdy nebyla součástí Španělska tak jako například Extremadura, nebo Andalusie. Na baskických územích panoval vždy trochu jiný režim, a proto zde byla ekonomická a správní autonomie větší než v ostatních španělských regionech. Také části samotného Baskicka byly charakterizované jako kulturou výrazně se lišící od ostatních a byla to právě tato odlišnost, na které začal baskický nacionalismus postupem času stavět svojí ideologii (Heiberg 1989: 45).

Na závěr této kapitoly nám tedy nic nebrání v aplikaci úvah Erica Hobsbawma. Je zřejmé, že onen nápor modernity, v našem případě tedy industrializace a vzniku nové „moderní“ skupiny lidí a způsobů, který vyvolává odpor ze strany tradičních skupin obyvatelstva, převážně tedy zemědělců, souhlasí. Tyto nové a netradiční sociální skupiny lidí se v souvislosti s urbanizací rychle rozvíjejí a původní zemědělské skupiny do jisté míry pohlcují. Dále není pochyb, že velká vlna migrace, která se v souvislosti s industrializací v Baskicku odehrála, jen potvrzuje

Hobsbawmova vysvětlení zrychleného nástupu nacionalismu na konci 19. století.

2.2 Národní požadavky

Již výše jsem okrajově zmínil osobu Sabina Arany, na kterého se v této kapitole více zaměřím. V Aranově interpretaci baskické historie hrála klíčovou roli především představa o původní baskické svrchovanosti. Původní suverenita byla jednou z vlastností Basků. Politická autorita zde byla symbolizována egalitárním baskickým baretem, který byl s Korunou jaksi nekompatibilní. Politický proces byl symbolizován dubem, který rostl v Guernice, a pod kterým se shromáždili lidem zvolení zástupci či zákonodárci a přísahali zde věrnost právům a nezávislosti Basků (Heiberg 1989: 55). Arana tvrdil, že baskické *fueros* jsou výtvozem vznešeného a nezávislého lidu a jako takové představovaly jediný legitimní systém politické organizace Baskicka, zatímco v jiných regionech, například v Katalánsku, představovaly *fueros* spíše zákony než privilegia (Heiberg 1989: 55).

Vztahy mezi baskickými provinciemi a Kastilií, jak na ně odkazoval Arana, by se daly popsat jako dobrovolná aliance mezi rovnými a politicky nezávislými národy. Částečná autorita byla delegována na Madrid, svrchovanost však nikoliv. Z toho následně Arana vyvodil významné politické závěry. V ostatních regionech se začaly ozývat požadavky na obnovení *fueros* v jedné řadě s hlasy požadující nezávislost. Nadále tedy byla jasná jedna věc. Požadavky na obnovení *fueros* mohly znamenat pouze separatismus a následně zřízení zcela nezávislého státu (Heiberg 1989: 56).

Arana později rozšířil svůj pohled na *fueros* o něco, čemu začal říkat Lagi-zara, tedy starobylý zákon, který společně s pojmem Jaungoikua, tedy bohem, vytvořil jakýsi druhý pilíř nacionalistického symbolu (Heiberg 1989: 56). Podle konceptu Arany zahrnuje Lagi-zara čtyři aspekty: první

tvoří *fueros*, tedy národní právní řád. Druhý aspekt představuje národ, či rasu, jako podstatu Basků. Jako třetí aspekt uvádí Arana zvyky a tradice, považované za součást odlišujících prvků baskické národnosti. Čtvrtý a poslední aspekt tvoří euskera, národní jazyk (Heiberg 1989: 56).

Pokud se nad těmito čtyřmi aspekty zamyslíme, zjistíme, že jejich úkolem je zásadním způsobem posílit sociální kohezi, kterou se ve svých úvahách zabýval Benedict Anderson, s čímž souvisí také inkluze vůči ostatním, kterou se Aranovy myšlenky žádným způsobem netají. Jeden z těchto aspektů tvoří jazyk, který pro samotné Basky znamená mnoho. Je tedy možné prohlásit, že s důležitou úlohou jazyka pro konstrukci národů se Anderson také nemýlil.

Arana svojí nacionalistickou ideologii shrnul a zastřešil sloganem *Jaungoikua eta Lagi-Zara*, dále jen JEL. Smysl tohoto sloganu, který je zaměřen především proti všemu španělskému, spočívá v exkluzivitě separatistické politické loajality. Tento slogan také dodával politice určitou vyšší hodnotu. Pro nacionalisty představuje JEL jakousi syntézu své politické vize a přesvědčení (Farwell 2009: 73–74). To je velmi důležité pro pochopení socio-politické povahy a smyslu baskického nacionalismu minulosti a současnosti. Dodržování všech čtyř aspektů JEL se tedy stalo opravdu nezbytným aspektem, na základě kterého se Baskové odlišují od zbytku společnosti, jinými slovy od nebaskické společnosti.

V této nacionalistické ideologii a politice nepostačovalo pouze jméno, jazyk nebo náboženství k tomu, aby se člověk mohl nazvat Baskem. Musel být něco víc. Pokud jde o nacionalismus samotný, musel dát Arana národu jakýsi politický rozměr, přičemž za opravdového člena baskické komunity byl považován pouze ten, kdo věrně dodržoval kodex chování obsažený ve sloganu *Jaungoikua eta Lagi-Zara*. Stručně řečeno, skutečným Baskem mohl být pouze baskický nacionalista (Heiberg 1989: 56). Takto pojatý baskický nacionalismus, který dále rozpracovává Sabino Arana a

později i jeho Baskická nacionalistická strana, významně pokročil také v již zmíněné otázce požadavku o nezávislost, přičemž se, jak je uvedeno výše, mělo jednat o republikánskou konfederaci sedmi baskických provincií, čtyř na španělské půdě a tří na francouzské hranici (Ben-Ami 1991: 496–497).

Další, poměrně radikální požadavek, který se v jiných regionech neobjevoval, by vznesen pro zásadní omezení přistěhovalectví, především ze Španělska (Ben-Ami 1991: 497). Jako důvod byla nejčastěji uváděna snaha o zachování čistoty baskického národa. Arana však také argumentoval snahou zabránit degeneraci a možnému zániku baskického národa pod přívalem vln cizinců, především španělských imigrantů, vůči kterým se Arana vymezoval čím dál silněji, přičemž tito cizinci se stěhovali do baskických regionu během industrializace a přirozeně zde hledali pracovní příležitosti. Baskická nezávislost tedy měla složit jako jakási hráz proti těmto dezintegrujícím vlivům a zesílení baskické kultury představovalo vhodný prostředek k oddělování pravých Basků od španělských imigrantů (Ben-Ami 1991:497).

Vzhledem ke svojí povaze, kde hlavní myšlenku tvořil ideologické opory, byl baskický nacionalismus uzavřený a nepřístupný diskuzi. Nepřiznával pluralitu politických myšlenek či vizí, přičemž alternativy k nacionalismu nebyly jen politicky, ale také morálně nepřijatelné (Farwell 2009: 69–70). Objevují se také názory, že když Arana předkládal požadavky, které vznášel v souladu s baskickým nacionalismem, nešlo mu o samostatný stát na mezinárodní úrovni. Haagská konference z roku 1898, která vyhlásila právo na sebeurčení pro národnostní menšiny, byla Basky ignorována. Baskický stát byl vnímán spíše jako jakýsi stav mysli, stejně jako baskická povaha vlastenectví, která Aranu zajímala ve skutečnosti více než povaha státu (Heiberg 1989: 59).

Patriotismus není otázka volby, nebo jen jedna z možností. Je to morální závazek, jako představuje závazek mezi příbuznými, ale především

je to svatá povinnost vůči bohu. Můžeme tedy prohlásit, že jádro baskického nacionalismu neleží uvnitř sporu o území. Je to boj o moc uvnitř tohoto teritoria (Heiberg 1989: 59).

V roce 1901 vytvořil Arana termín Euzkadi, jako název nezávislé Baskické konfederace. Arana byl vždy nespokojen s baskickým názvem pro jejich zemi. Další z jeho požadavků tedy představovalo přejmenování. Euskal Herria představuje zemi, kde žijí lidé, jejich řečí je euskera. V tomto případě by se však Basky nemohli nazývat ani někteří nacionalisté, což Arana vyřešil tak, že vzal kořen slova, euzko, což podle něj odkazuje přímo na baskický národ, a jako koncovku použil písmena di, což představuje určitou konkrétní lokalitu. Euzkadi byla tedy vytvořena jako symbol, který spojuje baskický národ a jeho teritorium (Farwell 2009: 70–71).

Na příkladech uvedených v této kapitole je zjevné, že úvaha Miroslava Hrocha, představující požadavky pocházejícími od nacionálně orientované skupiny, nebo jednotlivce byla správná. Požadavky byly jednoznačně a jasně shrnuty, a dostaly konkrétní rozměry v podobě Jaungoikua eta Lagi-Zara, přičemž jejich podstata je zde taktéž vysvětlena. Na základě této úvahy můžeme také prohlásit, že většina požadavků se shoduje s prvky, které Baskové postrádají, či je postrádali v minulosti, což nadále představovalo překážku na cestě k tomu, aby mohli být považováni za národ.

Sabino Arana tedy jednoznačně přichází s body, které můžeme podle Hrochova dělení označit za požadavky jazykové a kulturní, požadavky politické a konečně požadavky sociálního charakteru. Také je zde viditelná snaha splynutí státu a národa. Podle tvrzení Ernesta Gellnera právě toto představuje cíl nacionalistů stejně tak, jako snaha o začlenění všech národnostně spřízněných členů společnosti do jednoho státu.

Dále je však také dobře viditelná snaha Sabina Arany sjednotit politickou realitu s realitou etnickou a kulturní. Zdá se tedy, že také v tomto

případě můžeme použít Gellnerovu teorii, která považuje nacionalismus jako jakýsi politický princip. Zde pak důležitou roli ve sjednocení hraje podobnost kultury.

3 ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo identifikovat příčiny vzniku baskického nacionalismu. Postup, který jsem v rámci této práce zvolil, byl postaven na základě analýzy dostupné literatury, která se týká jak nacionalismu v obecné rovině, tak také konkrétnímu fenoménu baskického nacionalismu, s čímž souvisí mnoho jednotlivých aspektů, jako je například jazyk, geografie apod. Samozřejmě však nelze očekávat, že všichni členové této společnosti budou mít stejný názor na základ baskické identity. Při studiu tohoto tématu, zejména historie, je tedy na místě vzít v potaz její širší kontext.

Identifikoval jsem tedy konkrétní události, o kterých mohu prohlásit, že měly na vznik baskického nacionalismu nepopiratelný vliv. Jedná se především o období industrializace, jejíž následky, tedy především společenské změny a imigrace, umožnily baskickému nacionalismu a jeho myšlenkám široce expandovat do společnosti. S myšlenkou industrializace, jako doprovodného či „urychlujícího“ jevu formování nacionalismu se ve svých teoriích ztotožňuje hned několik badatelů, s jejichž úvahami jsem pracoval. V souvislosti s dobou industrializace jsem představil člověka, který má na vzniku baskického nacionalismu opravdu veliký podíl. Sabino Arana celý tento transformační proces na konci 19. století doprovděl.

Představil jsem také aspekt, který v případě Basků nelze opomenout a tím je baskický jazyk, tedy euskara. Vycházel jsem z předpokladu, že pro Basky znamená jejich jazyk opravdu klíčový prvek. Avšak zjištění, že baskičtinu ovládá pouze část baskické populace, tento předpoklad značně komplikovalo. Nicméně je zcela jasné, že se jedná o nepostradatelnou část baskické identity. V souvislosti s jazykem jsem zmínil osobu Sabina Arany, který spojil euskaru se svojí ideologií, což je zejména z jeho „očistných“ procesů, zřejmé. Tento jev je tedy plně v souladu s úvahami Erica

Hobsbawma, s jehož úvahou o propojení jazyka a ideologie jsem taktéž pracoval. Vliv, jaký má jazyk pro národní uvědomění, rozebíral ale také například Miroslav Hroch, který se mimo jiné blíže zabýval i jeho šířením pomocí vzdělávacího systému.

Jako jednu z dalších příčin vzniku baskického nacionalismu jsem ve své práci uvedl utvoření nové sociální skupiny lidí, tedy nové společenské třídy, která přichází společně s industrializací. A postupem času se dostává do konfliktu s tradiční, v našem případě zemědělskou, společností. V tomto bodě především pracuji s teorií Ernesta Gellnera, který takovouto skupinu blíže definuje a jejím vznikem podmiňuje formování nacionalismu.

Pozvolná změna prostředí z rurálního na urbánní či pomalý posun od konzervativních hodnot k liberalismu jsou však pouze jedny z mnoha změn souvisejících s politickým vývojem, které baskický nacionalismus na začátku 20. století prodělal a jejichž bližší představení převyšuje stanovený rámec této práce. Za další možné varianty rozšíření souvisejících s touto problematikou bych tedy považoval způsob, kterým se výše vyjmenované příčiny vzniku nacionalismu v Baskicku v následujících obdobích rozvíjejí.

4 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Anderson, Benedict (1991). *Imagined Communities* (Verso: London).
- Ben-Ami, Shlomo (1991). Basque Nationalism between Archaism and Modernity. *Journal of Contemporary History* 26 (3/4), s. 493–521.
- Collins, Roger (1997). *Baskové* (Nakladatelství Lidové noviny: Praha).
- Farwell, A. S. (2009). Race, Language, and Basque Protohistory According to Sabino Arana. *Sancho el Sabio – Estudios Vascos* 30:49-80.
- Friend, W. Julius (2012). *Stateless Nations, Western European Regional Nationalism and the Old Nations* (Palgrave Macmillan: London).
- Gellner, Ernest (1997). *Nacionalismus* (Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno).
- Gellner, Ernest (1993). *Národy a nacionalismus* (Nakladatelství Josef Hříbal: Praha).
- Heiberg, Marianne (1989). *The Making of the Basque Nation* (Cambridge University Press: Cambridge).
- Hroch, Miroslav (1999a). *Na prahu národní existence* (Mladá fronta: Olomouc).
- Hroch, Miroslav (2009). *Národy nejsou dílem náhody* (Sociologické nakladatelství Slon: Praha).
- Hroch, Miroslav (1999b). *V národním zájmu* (Nakladatelství lidové noviny: Havlíčkův Brod).
- Hobsbawm, Eric J. (2000). *Národ a nacionalismus od roku 1780* (Centrum pro studium demokracie a kultury: Brno).
- Lecours, André (2007). *Basque Nationalism and the Spanish State* (University of Nevada Press: Reno).
- Payne, Stanley (1971). Catalan and Basque Nationalism. *Journal of Contemporary History* 6 (1), s. 15–33+35–51.

Pérez-Agote, Alfonso (2006). *The Social Roots of Basque Nationalism* (University of Nevada Press: Reno).

Sabanadze, Natalie (2010). *Globalization and Nationalism: The Cases of Georgia and the Basque Country* (CEU Press).

Smith, Adam (1986). *The Ethnic Origins of Nations* (Blackwell: Oxford).

Smith, Adam (1998). *Nationalism and Modernism* (Routledge: London).

Spencer, Philip – Wollman, Howard (2002). *Nationalism, a critical introduction* (SAGE Publications: London).

5 RESUMÉ

This bachelors thesis deals with the causes of the emergence of Basque nationalism. The aim of this bachelor thesis was to identify the main occurrences, which led to empowerment of the Basque nationalism in the first place. The first part of this thesis is based on an analysis of nationalist theories in general. The empirical part explains the specific aspects that significantly influenced the emergence of Basque nationalism. The main aspects include industrialization, ascendance of intellectuals, and their work with the Basque language, or the establishment of a new political party. The second part of this thesis also contains the application of the theoretical ideas on the specific aspects of Basque nationalism. Furthermore, it points out certain contradictions in the Basque history. Finally, the empirical part presents the national demands raised by the intellectual Sabino Arana.